

BEKTAŞI FIKRALARININ EĞİTİCİ YÖNÜ VE DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN ÖNEMİ

Elvan YALÇINKAYA*

Öz

Fıkralar, insanları güldürüp eğlendirirken aynı zamanda düşünmeye sevk etmektedir. Hoş-görü timsali olan Hacı Bektaş Veli'nin inanç ve düşünce yapısından izler barındıran Bektaşî fıkralarının o dönemin olumsuz yaşantılarını eleştirel bir bakış açısıyla yansıtırken insanlara bazı değerleri öğretme amacıyla olduğu görülmektedir. Bektaşî fıkralarında anlatılan olayın gerçekten Bektaşî'nin başından geçip geçmediğini tespit etmek mümkün değildir. Türk insanı Bektaşî fıkralarındaki tipin aslında insanların dikkat çekmelerini sağlamak amacıyla çeşitli rollere ve karakterlere büründüğünün farkındadır ve burada asıl amacın insanları bazı konularda bilinçlendirme olduğunu bilmektedir. Bektaşî fıkraları mizah yoluyla önemli değerlere dikkat çeker ve insanların mutlaka ders çıkarmalarını sağlar. Bektaşî fıkralarının özünde eğiticilik vardır. Osmanlı'nın son dönemlerindeki olumsuzluklar, gerileme ve yıkılışın nedenlerini anlatan Bektaşî fıkraları insanların tarihten ders almalarına odaklanmaktadır. Aynı zamanda doğruluk ve dürüstlük gibi önemli insani değerlere de vurgu yapmaktadır. Bu çalışmada, Bektaşî fıkralarının eğitici yönü ortaya konmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda, Bektaşî fıkralarının değerler eğitiminde kullanılıp kullanılmayacağı tartışılmıştır. Bu fıkralar Türk kültürü, tarihi ve sosyal yaşamını yansıtmaktadır. Çocukların ilgisini çekebilecek çok sayıda Bektaşî fıkrası bulunmaktadır. Bu yüzden bu fıkraların çeşitli değerler ile Türk kültürü, tarihi ve sosyal yaşamını öğretmek için kullanılabilirliği düşünülmektedir. Bu makalede, değerler eğitiminde kullanılabilir örnek Bektaşî fıkralarına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Fıkra, Bektaşî, Bektaşî fıkraları, değerler, değerler eğitimi, Sosyal bilgiler

EDUCATIONAL ASPECTS OF COMIC BEKTASHI ANECDOTES AND THEIR IMPORTANCE IN TERMS OF VALUE EDUCATION

Abstract

Comic anecdotes should direct people to think beside entertaining and amusing. It can be seen that comic Bektashi anecdotes, bearing the stamp of belief and thought structure of Hacı Bektash Veli, have purposed of teaching some values as well as reflecting negative manner of its term with a critical view. It is not possible to determine whether the Bektashi actually lived the events. Turkish people recognize that the model at comic Bektashi anecdotes play various roles and characters in order to get attraction and the main aim within this is to make people conscious about some matters. Comic anecdotes of Bektashi point out im-

* Doç.Dr., Niğde Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Niğde/Türkiye, elvanykaya@gmail.com
DOI: 10.12973/hbvd.74.154

portant values by humor and provide lessening of people. There is educating in the essence of these comic anecdotes. Comic anecdotes of Bektashi telling problems during last terms of Ottoman Empire, reasons of recession and collapsing focus on people's lessening from history. Also, significant human values like honesty and sincerity were stressed. Within this study, whether the comic anecdotes of Bektashi can be used for values education or not has been investigated. These comic anecdotes reflect Turkish culture, history and social life. There are many comic anecdotes of Bektashi that draw children's attention. So, these anecdotes can be used to teach various values, Turkish Culture, history and social life. This article includes a sample of comic anecdotes of Bektashi that can be used for values education. Also, it is emphasized that these comic anecdotes can be used at values education for social studies.

Keywords: Comic anecdote, comic anecdotes of Bektashi, values, value education, social studies

1. Giriş

Toplumun huzur ve mutluluğu için insani değerler oldukça önemli bir yere sahiptir. Değerler, insan hayatını etkileyen ve önem verilen düşüncelerdir. Değerler sosyal bilimlerin önemli araştırma konularından olmakla birlikte aynı zamanda temel sorunlarından birini oluşturmaktadır (Taşdemir, 2009). Türk Dil Kurumu (TDK, www.tdk.gov.tr), Türkçe Sözlüğü'nde değer kavramı, "bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet" olarak tanımlanmaktadır. Halstead ve Taylor (2000) ise değeri, "toplumun arzu ettiği ve iyi olduğuna inandığı eylemleri belirleyen ölçütlerin ve davranışların temel kılavuzları" olarak tarif etmektedir. Güngör (1993: 19)'a göre değerler, istek, tercih ve arzuları yansıtır, yani bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır.

Son yıllarda sıklıkla dile getirilen ve disiplinler arası bir çalışma alanı durumuna gelen değerler ve sınıflandırması konusunda birliktelik bulunmamaktadır. Genellikle değer eğitimi ile ilgili literatürde Rokeach (1973) tarafından yapılan sınıflandırma esas alınmaktadır. Rokeach, değerleri, "amaç ve araç" değerler olmak üzere iki grupta toplamıştır. Amaç değerleri; "rahat bir hayat, iç huzuru hırslı/istekli, gerçek sevgi, başarıma hissi, ulusal güvenlik, barış içinde bir dünya, zevk, güzellikler dünyası, kurtuluş, eşitlik, öz saygı, aile güvenliği, sosyal tanınma, özgürlük, gerçek dostluk, mutluluk, bilgelik/hikmet" olarak sınıflandırmaktadır. Araç değerler ise; "hırslı/istekli, hayal gücü kuvvetli, ufku geniş olma, bağımsızlık, kabiliyetli, entelektüel, neşeli, mantıklı, temiz, sevgi dolu/sevecen, cesaretli, itaatkâr, affedicî, kibar, yardımsever, sorumlu, dürüst, öz kontrol" dür (Rokeach, 1973). Schwarz (1996) ise "güç, başarı, hazcılık, uyarılım, öz yönelim, evrensellik, iyilikseverlik, gelenek, uyum ve güvenlik" olmak üzere 10 evrensel değer tipi belirlemiştir.

Değerler, toplumun kabul edilebilir davranış sınırlarının setidir ve toplumdaki düşünce ve davranış yollarını gösterir (Milson ve Mehlig, 2002; Taşdemir

2009'dan). “Bireylerin kendileri için önemli gördükleri bazı davranış ve tutumlar vardır. Değer, hayata bakış açımızı ve amaçlarımızı belirleyen aldığımız kararları etkileyen, inançlarımızı yansıtan ve prensiplerimizi oluşturan bir tercihtir. Genel anlamda toplumun değer yargılarını oluşturan, herkes tarafından kabul gören, davranış ve tutumlar bireylerin değer tercihlerini etkilemekte bireyin yaşantısına yön vermektedir.” (Aktepe ve Yel, 2009).

Hem ulusal hem de evrensel açıdan önemli olan insani değerler tarih boyunca Türkler için önemli olmuş; sözlü ve yazılı edebi ürünlerin önemli konuları arasında yer almıştır. Kültürümüzde önemli bir yer tutan sözlü edebiyat eserlerimiz geçmişten günümüze değer eğitimi misyonunu üstlenmiştir. Dilden dile anlatılan ve mizah kullanarak insanlara bazı temel değerleri öğretmede önemli bir yeri vardır. Örneğin, atasözleri (Mindivanlı, Küçük ve Aktaş, 2012; Bulut, 2013; Sönmez, 2014; Yiğittir, 2014) ve deyimlerimizin (Mindivanlı, Küçük ve Aktaş, 2012; Bulut, 2013), Türk efsanelerinin (Güven, 2014), masalların (Karatay, 2007), Nasreddin Hoca fıkralarının (Batur, Sır ve Bek, 2012) değerler eğitimi açısından önemini ortaya koyan çok sayıda çalışma yapılmıştır. Sözlü edebiyat ürünlerimiz arasında yer alan Bektaşî fıkraları da dürüst olma, yalan söylememe, hoşgörü, yardımseverlik, misafirperverlik, adil olma gibi birtakım insani değerleri konu edinmekte ve bu konuda eğitici rol üstlenmektedir.

Çocuğun dünyaya gelmesiyle birlikte annesinden dinlediği ninnilerden, sonraki dönemlerde anlatılan masallara, çocuk oyunlarından tekerlemelere, bilmecelelere, destanlardan efsanelere, kahramanlık hikâyelerine, atasözlerinden deyimlere, fıkralara, manilerden tekerlemelere, ağıtlara, dualardan, beddualara Karagöz'den kuklalara, meddahtan ortaoyununa kadar bütün bu edebi eserler Türk halk edebiyatının türleri içinde yer almaktadır (Özcan, 2008). Bu eserlerden özellikle sözlü tarih kaynakları değer eğitimimize en uygun kaynaklardır. Baykara (1996) sözlü tarih kaynaklarını; “canlı şahitler-yaşayan tarihler, manzume ve şiirler, destanlar, efsaneler, hikâyeler, kıssa, fıkra – latife veya anekdotlar, atasözü ve darb-ı meseller ve menkıbeler ve diğerleri” olarak sınıflandırmıştır.

1.1 Mizah Nedir?

Mizahın ne olduğu üzerinde çalışmalar yapan filozoflar ve diğer bilim adamları, gülmenin sanatlı şeklinin mizah olduğu sonucuna varmışlardır. Tamamen insana dayalı olan mizah sanatı, doğal olarak insanların ilgisini çekmiş, araştırmalara konu olmuştur. Yazarlar ve filozoflar, mizah kavramıyla en eski çağlardan bu yana ilgilenmişler; bu kavrama gerçekçi, metafizik, edebî, ruhbilimsel ya da mantıksal açılardan yaklaşıp farklı tanımlar getirmeye çalışmışlardır. Platon, Aristo, Cicero, Kant, Spencer, Bergson, Freud bunların başında gelir. Mizah kavramı farklı alanlarla ilgili olduğu için mizahın tanımı da gittikçe genişlemiştir. Freud, psikanalist öğretinin

doğrultusunda; mizahın, insanlardaki saldırı dürtüsünden kaynaklandığını savunur (Moran, 1994; Oruç, 2010'dan).

Mizah, gerçek yaşamdaki olay, olgu ve değerlerin güldürücü yanlarını görebilmek ve gösterebilmektir. Mizahın doğal sonuçları ise gülme ve eğlenmedir. Fakat gülme ve eğlenme durumu kişiden kişiye farklılık gösterebilir. Örneğin anlatılan fıkraya bir kişiye için çok komik gelirken bir diğerine aynı etkiyi göstermeyebilir. Dolayısıyla mizaha verilen tepkiler farklılık gösterebilir.

Mizah, sürekli ciddi olma yerine olaylar ve durumların eğlenceli yönünü görebilme becerisi olup (Kurki, 2001; Oruç, 2010'dan) düşünce ve kültürel değerleri şaka ve takılmalarla anlatan espri ya da gülmecelerdir. Mizah ile ilgili yapılan tanımların çoğunda “beklenmedik, sürpriz, katılım, yersizlik, uyuşmazlık” gibi kavramlar yer alır. Bunların hepsi bir araya geldiğinde bir şakayı oluşturur ya da mizahi bir yanıtı başlatabilir (Oruç, 2010: 58).

Mizah insanların başarısız oldukları durumlar kadar başarılı oldukları durumlarda da etkili olur. İnsanlar başarılı olmayı hedeflediklerinde gözleri hiçbir şey görmez. Ama mizahi bakış açısıyla durumu uzaktan izlemeleri, kendilerini ve yaptıklarını eleştirmelerine ve abartmamalarına neden olur (Morreall, 1997). Mizaha genel anlamda olumlu bir anlam yüklenmektedir. Oysaki bir iletişim aracı olarak görülen mizah, olumsuz birtakım durumları da ifade eder (Martin ve diğerleri, 2003). Martin ve diğerleri (2003) “katılımcı, kendini geliştirici, saldırgan ve kendini küçük düşürücü” olmak üzere 4 farklı mizah tarzı belirlemişlerdir. Bunlardan katılımcı ve kendini geliştirici olumlu, saldırgan ve kendini küçük düşürücü ise olumsuz mizah tarzı olarak görülmektedir. Mizah tarzlarının benimsenmesinde bireysel farklılıklar etkili olmaktadır.

Mizah konusunda çalışanlar, mizahın güçlü ve olumlu potansiyelini kullanmak ve daha iyi anlamak için konu üzerinde daha ciddi çalışmaya ihtiyaç olduğu konusunda genellikle hemfikirdirler. Daha fazla bilgi elde etmek için eğitim ve liderlik pozisyonları gibi geleneksel olarak daha ciddi olan alanlara başarılı bir şekilde mizahın uygulanması gerekli olabilir (Recepoğlu, 2008: 76).

1.2 Mizah ve Eğitim İlişkisi

Mizahın hayal gücü ve yaratıcılıkla olan ilişkisi, bakış açısına getirdiği esneklik yalnızca sanat için değil, tüm eğitim dalları için değerlidir (Morreall, 1997: 138). Mizah kullanımı, mizahi düşünce, anlam, analiz ve yorum, eleştirel ve yaratıcı düşünme, araştırma gibi becerileri içerir (Savaş, 2014). Çok sayıda çalışmada (Aydın, 2006; Durualp, 2006; Durmaz, 2007; Aksoy ve diğerleri, 2010; Oruç, 2010; Savaş, 2014) mizahın sosyal bilgiler, Türkçe, tarih gibi birçok derste öğrencilerin akademik başarıları üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenme ortamında mizahın

kullanımına ilgi her geçen gün artmaktadır. Mizah, derslerin sıkıcılıktan kurtulmasını, öğrenenlerin derse ilgisinin artmasını ve sosyal ilişkilerin güçlenmesini sağlamaktadır.

Eğitim ve öğretimde mizah kullanımının gerekçelerini Powell ve Andresen (2006) Şu Şekilde sıralamışlardır:

- Anlama ve hafızada tutma
- Olumlu sınıf ortamı oluŐturma
- Öğrenci katılımını teşvik etme
- Öğrencinin dikkatini toplama
- BiliŐsel gelişimi teşvik etme
- İstenmeyen davranıŐı yönetme
- Öz güven oluŐturma
- Öğrencilerin yaşam kalitesini geliştirme
- Öğretmenlerin yaşam kalitesini geliştirme
- Derse yönelik kaygıyı azaltma

Bunun yanında eğitimde mizah kullanımının birtakım sınırlılıkları da bulunmaktadır. Powell ve Andresen (1985)'e göre mizah kullanımına bazen bir taraf eğlendirilirken ve güldürülürken diğer tarafı rahatsız edebilir ve yabancılaştırılabilir. Mizah kullanımının olumsuz etkilerini aza indirmek amacıyla öğretmenlerin öğrencilerin bireysel farklılıklarını, yaşlarını, gelişim özelliklerini, cinsiyetlerini, kültürlerini, milliyetlerini, dillerini, sosyo-ekonomik düzeylerini vb. dikkate almak durumundadırlar. Mizah kullanımının bir diğer sınırlılığı ise doğası gereği bazen kasıtlı olarak küçük görme ve aŐađılama durumlarını içermesidir. Purpel (1981) mizahı, düşmanlık ve yıkıcılığın en sinsi formlarından biri olarak görmektedir (Powell ve Andresen, 1985).

1.3 Fıkralar ve Eğitimci Yönü

İnsanları bazen güldürmek ve eğlendirmek; bazen de düşündürmek ve ders vermek amacıyla anlatılan, genellikle gerçek olaylara dayanan, kısa nesir Őeklindeki halk anlatmalarımızı fıkra diye tanımlayabiliriz. Günlük hayatımızda konuşmamıza renk katmak; karŐımızdaki dinleyici kitlesini uyarmak ve eğlendirmek amacıyla sık sık fıkra anlatma yoluna gideriz. Fıkra anlatırken içinde bulunduğumuz ortama vereceğimiz mesajın içeriği, fıkranın mizahî veya hiciv yönünün belirlenmesinde etkili olacaktır (Gönen, 2004; Kara, 2007; Yıldırım, 1998; Özcan, 2004). Kara (2007)'e

göre fıkraların eğlendirme, güldürme, hoşça vakit geçirme özellikleri yanında, eğiticilik özellikleri de vardır. Kısa ve yalın bir biçimde anlatılan fıkralar; bir fikri daha iyi anlatmak, canlı ve ilgi çekici bir biçimde belirtmek, akılda kalıcılığını sağlamak amacıyla sık sık başvurduğumuz bir anlatım türüdür Bektaşî fıkralarında olduğu gibi diğer fıkralarda da mizah yoluyla önemli değerlere dikkat çekme söz konusudur. Bektaşî fıkralarının özünde eğiticilik vardır. Her fıkrada mutlaka bir ders verilir. İnsanların fıkradan ders çıkarması istenir.

Türk Dil Kurumunun Türkçe Sözlüğü'nde (www.tdk.gov.tr/) fıkra kelimesi; "Kısa ve özlü anlatımı olan, nükteli güldürücü hikâyecik" biçiminde tanımlanmıştır. Sözlü tarih kaynaklarımızın en önemlilerinden birisi olan tarihi fıkralar, nükteli ve ibret verici bir özelliğe sahiptir. Bu yönüyle insanı sıkmayan ve bir insani değer ifade eden taşıyan tarihi fıkralarımız, eğitici yanı olan önemli edebi eserlerimiz arasında yer almaktadır. Nasrettin Hoca, İncili Çavuş ve Bektaşî fıkraları bunların en ünlülerindedir.

1.4 Bektaşî Fıkraları

Yıldırım (1999) Bektaşî fıkrasını, Bektaşî tipine bağlı olarak anlatılan fıkraya verilen ad olarak tanımlar. Yıldırım, Bektaşî fıkralarının genel özellikleriyle ilgili olarak şu açıklamaları yapmaktadır:

"Bektaşî fıkralarında anlatılan olayın hakikaten Bektaşî'nin başından geçip geçmediğini tespit etmek mümkün değildir. Belki herhangi bir kimseye veya bir başka tipe ait olan bir olay daha sonra Bektaşî tipine mal edilmiştir. Bektaşîliğin kendini göstermeye başladığı 14. yüzyıldan itibaren fıkralarımızda, Bektaşî adıyla yaşadığını tahmin ettiğimiz bu fıkra tipinin kendi zümresini aşarak bütün cemiyeti kucaklayacak bir şahsiyete ulaşması dikkate değerdir".

Boratav (1969), Bektaşî fıkralarındaki Bektaşî'nin özel adla anılmayıp bir toplum zümresini temsil eden kişi olduğunu ifade etmektedir. Okur (2012: 204)'a göre Bektaşîlik kavramı, Hacı Bektaş Veli'ye gönül verenler, onun izinden gidenler, onu sevenler için söylenmiş; işte bu kişilerin din ile ilgili bazı durumlara nükte ile yaklaşan biraz da insanları düşündürmeye yönelik olan söz, hareket, tavır ve tepkilerinden de "Bektaşî Fıkraları" kavramı ortaya çıkmıştır.

Gülçiçek (2003) "Hiç bir milleti ve insanı ayıplamayınız!" diyen Hacı Bektaş Veli'nin, bu evrensel düşüncelerden ve Anadolu'nun yaşam gerçeğinden (sosyal, siyasal, ekonomik, etnik ve dinsel yapısından) yola çıkarak, Alevi inancına mensup diğer Anadolu ve Horasan erenleriyle, heterodoks Batını çevrelerle; Gaziyani-i Rum (Anadolu Gazileri), Ahiyan-ı Rum (Anadolu Ahileri), Abdalan-ı Rum (Anadolu Abdalları) ve Bacıyan-ı Rum (Anadolu Bacıları) gibi teşkilâtlarla birlikte Anadolu'da yeni bir ekol geliştirdiğini ifade etmektedir. Yunus Emre, Mevlana, Pir Sultan Abdal

ve Ahmet Yesevi gibi hoşgörü timsali olan Hacı Bektaş Veli'nin inanç ve düşünce yapısından izler de barındıran Bektaşî fıkralarının aynı zamanda o dönemin olumsuz yaşantılarını eleştirel bir bakış açısıyla yansıttığı görülmektedir.

Mizahın temel dinamiğinin eleştirel düşünce olduğu pek çok araştırmacı tarafından açıklanmıştır (Eker, 2009; Özdemir, 2010'dan). Dünyaca tanınan fıkracı tipleri, mizah kahramanları dikkate alındığında, bu tiplerin halkın eleştirel düşüncesinin sembolü oldukları görüldüğünü belirten (Özdemir, 2010)'e göre "mizahla eleştirel ve yaratıcı düşüncenin ortaya çıkması ve gelişmesi için gerekli hoşgörü ve elverişli ortam yaratılır. Bireyin en yaratıcı anlarının yaşamın tersten okunduğu anlar olması, bu yüzdendir. Mizah, dolayısıyla eleştirel bakış yaratıcılığı doğurur. Mizahın gelişmediği toplumlarda eleştirel düşüncenin ve yaratıcılığın da yeşermediği görülür". Özcan (2004) ise Bektaşî fıkralarının mantığında mizah, alay, ikna, tenkit, uyarı ve kıvrak zekâyâ dayalı bir işleme olduğunu belirtmektedir. Bitik (2007) ise fıkracı tiplerinin şahsiyetlerine uygun düşmediği, kirlilik yarattığı ya da özgün kimlik taşımadığı gibi iddialarla üzerlerinin örtülmeye çalışılmasına rastlandığını, fıkraların, diğer tüm folklor ürünleri gibi halk tarafından üretildiği göz önünde bulundurulduğunda, aralarında bazılarının kabul edilir olup da bazılarının "dışlanması" tartışmalı bir konu olduğunu ifade etmektedir. Bu durumun, fıkraların mizah, alay, tenkit vs. gibi yollarla dikkat çekme ve eleştirel düşünmeyi amaçlamasının, toplum tarafından anlaşılmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Fıkranın temel esprisinde yer aldığı gibi Bektaşî fıkraları da güldürürken düşündürür, öğreten ve eğiten bir özellik taşır. Bektaşî, hayatı kendi doğallığı içinde yaşar. Argonun alaya alma fonksiyonuyla zeki, nükteci ve hazır cevap olan Bektaşîlerin bu özelliği bir araya gelince sonuçta mizah yönü güçlü hoş fıkralar ortaya çıkmıştır (Özcan, 2004). Özcan (2004) yaptığı bir çalışmada Bektaşî fıkralarında argo ifadeleri tespit etmiş ve bu durumu bir zenginlik olarak ifade etmiştir. Bununla birlikte, Okur (2012: 204)'a göre Bektaşî Fıkrası adı altındaki başka fıkralar Bektaşîliğin farklı bir şekilde algılanmasına sebep olmaktadır. Bu fıkraların da etkisiyle Bektaşî tipi, zihniyet ve davranış bakımından Sünni Müslümanlardan farklı bir zümreyi temsil etmesinden din dışı olarak görülmüştür.

Yıldırım (1999) Bektaşî fıkralarında geçen Bektaşî tipinin, sanıldığı gibi ağız içkili, küfürlü, fütursuz, açık-saçık konuşan ve sarhoş bir insanı temsil etmediğini, fıkralarda yer alan bütün unsurların, fıkracı tipleri de dâhil olmak üzere, anlatılmak istenen gerçeğin ortaya çıkması için içtimai zekâ veya ortak yaratıcılık sâikiyle seçilmiş birer vasıtadan başka bir şey olmadığını ifade eder. Dolayısıyla Bektaşî fıkraları insanlara özellikle birtakım değerleri öğretirken kıssadan hisse çıkarabilme imkânı sunmaktadır. Türk insanı Bektaşî fıkralardaki tipin aslında dikkat çekmeyi sağlamak

amacıyla çeşitli rollere ve karakterlere büründüğünün farkındadır ve burada asıl amacın çeşitli konulara dikkat çekme olduğunu bilmektedir.

1.5 Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Alevi-Bektaşî geleneğinde dilden dile anlatılan Bektaşî fıkralarını İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerler açısından incelemektir. Bu amaç doğrultusunda, Bektaşî fıkralarını derleyen Yıldırım (1999)'ın "Türk Edebiyatında Bektaşî Fıkraları" eserindeki tüm fıkralar incelenmiş ve değerler eğitimi açısından sınıflandırılmıştır.

2. Yöntem

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2005: 187)'e göre doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizi olarak tanımlanmaktadır.

2.1 Verilerin Toplanması

Araştırmada, derlenen Bektaşî fıkraları doküman olarak kullanılmıştır. Bektaşî fıkraları değerler eğitimi açısından incelenmiş ve sınıflandırılarak Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerlere uygunlukları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2.2 Verilerin Analizi

Verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2005: 227)'e göre, içerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli temalar ve kavramlar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayacağı bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır. Araştırmada, içerik analizi kapsamında şu aşamalar izlenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2005):

- Verilerin kodlanması
- Temaların bulunması
- Verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi ve tanımlanması
- Bulguların yorumlanması

İlk olarak belirlenen fıkralara numaralar verilmiştir. Verilerin kodlanması sonrasında ortaya çıkan ilişkiler çerçevesinde temalar oluşturulmuştur. Belirlenen temalar "*doğruluk-dürüstlük, misafirperverlik, adil olma, bilimsellik, yardımseverlik*" değerleridir. Bu başlıklarda verilen temel insani değerlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile ilişkisi de, araştırmanın bulgular kısmında ortaya konularak açıklanmıştır. Oluşturulan bu başlıkları doğrudan yansıtan fıkralara yer verilmiştir.

3. Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın bu bölümünde, BektaŐi fıkralarındaki insani değerler ve bu değerlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile ilişkisi ortaya konmaya çalışılmıştır. Verilerin analizi sonrasında elde edilen değerler açıklanmıŐ ve bu değerlerle ilişkili örnek fıkralara yer verilmiştir. BektaŐi fıkralarında Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'na yönelik toplam 5 değer belirlenmiŐtir.

3.1 Doğruluk ve Dürüstlük

BektaŐi fıkralarında en fazla vurgulanan değerlerden birisi doğruluk ve dürüstlüktür. BektaŐi, kullandığı abartılı ve nükteli dille insanların dikkatini doğru olma, yalan söylememe, dürüst olabilmenin önemine yönlendirmektedir. AŞağıdaki BektaŐi fıkrası Osmanlı'nın son dönemlerindeki olumsuzluklar, gerileme ve yıkılışın nedenleri anlatan bu tür BektaŐi fıkraları insanların tarihten ders almalarına odaklanmaktadır. Bu fıkra doğruluk ve dürüstlük değerlerine de vurgu yapmaktadır.

Fıkra 1: İkinci Mahmut ve BektaŐi (Yıldırım, 1999)

Sultan II. Mahmut devrinde Yeniçeri Ocağı kaldırılıp BektaŐi tekkeleri de kapatıldıktan sonra BektaŐi derviş ve babaları epey korku geçirek her biri bir tarafa kaçmıŐ ve gizlenmiŐlerdi. PadiŐah bir gün Bahçekapı'da korkmadan, çekinmeden dolaŐan bir BektaŐi babasını görünce hayret eder. Yanına gelerek:

-Baba, sizinkilerden her biri bir tarafa savuŐtu. Sen burada yalnız başına ne geziyorsun? diye sorunca BektaŐi babası hiç tereddüt etmeden Şu karŐılıđı verir.

-Sultanım beni damızlık bıraktılar.

Bu hazır cevaplıktan çok memnun kalan padiŐah, babaya hiçbir Şey yapmadan yanından ayrılır.

Fıkra 2: Sokullu'nun Mirası (Yıldırım, 1999)

Kanuni Sultan Süleyman'ın son devirlerinde sadrazamlığa getirilen Sokullu Mehmet Paşa cidden bilgili ve büyük bir devlet adamı idi. Sayısız başarılı hizmetleri ile olduğu kadar da iffet ve istikameti ile de pek haklı ve şerefli bir şöhrat kazanmıştı. Bazı dileklerde bulunmak üzere huzuruna giren bir delinin hançeri ile ölen ve Eyyüp Sultan'da gömülen bu paşanın yalnız on beş senesi sadrazamlık olmak üzere elli seneden fazla devlet hizmetinde geçmesine rağmen ancak defin işlemlerine yetecek kadar parası çıktığı anlaşılınca herkes tarafından hayretle karşılanmış ve sevenleri birkaç misli artmıştı. Gömüldüğü sırada mezarda bulunanlar arasında devrin Bektaşî erenlerinden tok ve doğru söyleyenlerden bir Bektaşî babasının derin bir düşünceye dalması, ocak ağalarından birinin gözüne çarpar. Yavaşça sokulur ve sorar:

-Dedem nedir seni bu kadar endişeye düşüren? Sokullu'nun ölümü mü?

Bektaşî acı acı güler ve:

-Hayır evlat. Çalıp çırpmayan rahmetlinin devlet hazinesinde bıraktığı büyük miras ile bu mirasın geride kalan devlet büyükleri arasında uyandıracağı ihtiras düşündürdü beni, der. Muhatabımı düşünmeye mecbur eder.

Bektaşî genelde fıkralarında, Osmanlı'nın dağılma döneminde yaşanan içtimai bozuklukları konu edinmektedir. İçtimai hayatta karşılaşılan çeşitli zorluklar, baskılar, adaletsizlikler, asayiş bozuklukları, fakir halkın geçim kaynakları, halkı dolandıran insanların iç yüzü, bazı zenginlerin insanlıktan uzak davranışları sert bir dille tenkit edilir (Yıldırım, 1999). Fıkralar incelendiğinde orada halkın düşünceleri, âdetleri, gelenekleri, ahlâkları, sosyokültürel yapıları ve hatta tarihleri gibi pek çok konuda fikir sahibi olmak ve bilgi elde etmek mümkündür (Avadallah ve Uylaş, 2010).

Aşağıdaki fıkralarda yalan söyleyen bir Bektaşî karakteri vardır. Fıkroda Bektaşî, olumsuz davranışlar sergileyen insan karakterine bürünerek insanların dikkatini çekmeye çalışmaktadır. Amaç insanları düşündürmeye ve doğruyu bulmaya sevk etmektir. Fıkroyu dinleyen kişinin doğruya kendisinin ulaşması istenmektedir. Yukarıdaki fıkroda asıl verilmek istenen öğüt veya ders; yalan söylememek, dürüst olmak gerektiğidir.

Fıkra 3: Sözümden Dönmüyorum (Yıldırım, 1999)

Yaşlıca bir Bektaşî'ye yaşını sormuşlar. Bektaşî gülümsemiş:

-Kırk beş demiş.

Hâlbuki orada eski dostlarından biri varmış.

-Aman erenler nasıl olur? Yirmi sene evvel, bir mecliste yine yaştan bahsedilmişti. O zamanda kırk beş demiştin, diye Bektaşî'nin yalanını düzeltmeye kalkışmış. Hâlbuki Bektaşî onu tasdik etmiş:

-Çok doğru söyledin imanım. Yirmi sene evvel de tam kırk beş yaşında olduğumu söylemiştim. Ne yapayım, ben mert bir adamım. Sözümden dönemiyorum. İşte bugün de kırk beş yaşında olduğumu iddia ediyorum.

3.2 Misafirperverlik

Bektaşî fıkralarında Türk kültürüne özgü önemli değerlere vurgu yapılmaktadır. Örneğin, misafirperverliğin önemini Türk insanına tersten sunan aşağıdaki Bektaşî fıkrası aslında misafirin Türk insanı için ne kadar önemli olduğunu ifade etmektedir.

Fıkra 4: Tanrı Misafiri (Yıldırım, 1999)

Bektaşî'nin birine bir akşam misafir gelmiş:

-Ben Tanrı misafiriyim, bugün beni misafir et, deyince Bektaşî:

-Peki arkam sıra gel, diyerek önüne düşüp civarındaki camiye kadar götürür ve caminin kapısını açarak:

-Buyurun işte, Tanrının evi, güle güle otur; sana bildiğin gibi ikram etsin, der.

Türkler misafirperverliği ile tanınan bir millettir. Türkler arasında, eve gelen kim olursa olsun, tanınsın veya tanınmasın hürmet ve ikram gördüğü malumdur. Çünkü gelen “Tanrı misafiri”dir. O hâlde misafiri ağırlamak için her türlü imkânın seferber edilmesi ve böylece Allah'ın rızasının kazanılması gerekir. Fakat hem bir Türk âdeti, hem de İslami bir inanç olan bu güzel geleneği istismar edenler eksik olmazdı. İşte bu haddini bilmeyerek aylarca bir evde misafir kalan istismarcılara karşı Bektaşî bu fıkradaki tiplere gereken dersi verir (Yıldırım, 1999). Türk misafirperverliği ile ilgili çok sayıda Bektaşî fıkrası bulunmaktadır. Türk kültürünün en önemli özelliklerinden birisi olan misafirperverlik konusunda Bektaşî fıkraları Türk halkını daha duyarlı hâle getirme amacındadır.

3.3 Adil Olma

Bektaşî fıkralarında haksızlık ve adaletsizlikle ilgili konulara çok yer verilmektedir. Özellikle yaşanan haksızlıkları mizahi bir üslupla anlatmaktadır. Aşağıdaki fıkrada aslında Osmanlı dönemindeki adalet sistemi ile ilgili çeşitli ipuçları vermektedir. Gerçekten böyle bir olayın gerçekleşmesi pek mümkün görünmemektedir. Fakat fıkrada geçen olaylar insanlara bazı nasihatler vermektedir. Osmanlı döneminde de adalet sisteminin varlığı bu fıkraya ile ortaya çıkarılabilir.

Fıkra 5: Bu Adamı Kovunuz (Yıldırım, 1999)

Bektaşî tarikatına mensup ileri gelenlerinden birisi vilayette vali olup iyi yönetimiyle herkesin memnuniyet ve hürmetini kazanır.

Bir gün vali hapisaneyi gezip mahkûmların durumlarını görmek ve incelemek amacıyla fikriyle hapisane müdürünü yanına alarak koğuşları dolaşmaya başlar. Mahkûmların hepsine birer birer sorar. Hepsi kendilerinin suçsuz olduklarını, oraya gazez ve iftira ile sokulduklarını iddia ederler. Nihayet biri:

-Efendim ben falan suçu işledim ve muhakkak cezası üzere buraya getirildim, demekle valinin hoşuna gider. Hemen hapisane müdürüne:

-Bu fena adamı burada, bu kadar suçsuz ve masumlar arasında bırakmak doğru değildir. Çünkü hepsinin ahlakını bozar. Şimdi bunu tahliye edip buradan kovunuz, emrini verir ve doğru söylediği için adam hapisaneden gönderilir.

Fıkra 6: Hangi Gözü Sakattı (Yıldırım, 1999)

Bütün haksızlıkların karşısında Bektaşî aklı, cesareti, dürüstlüğü ile yer alır. Eşeğini çalan hırsız zabitaya şikâyet eden Bektaşî, hırsızın hırsızlığını ispat için zekice bir yola başvurur. Eşeğin başına cübbesini attıktan sonra, zabitin yanında hırsıza sorar:

-Söyle bakalım merkebin hangi gözü sakattır?

Beklenmeyen soru karşısında hırsız şaşırır ve işi oluruna bırakarak "sol gözü" diye cevap verir. Bektaşî örtüyü kaldırıncaya iki gözünün de sağlam olduğunu görür. Böylece eşeğe kavuşan Bektaşî, hırsızlığın sonunda nasıl olsa anlaşılacağını da izah etmiştir.

Bu değerlerin toplum hâlinde yaşayan insanlar için önemli olduğu açıktır. Değer eğitimcileri için önemli konular vatandaşlık ve ahlaki değerlerin öğretilmesidir

(Akbaş, 2008). Bu değerlerin kazandırılmasında Bektaşî fıkralarının etkili olabileceği düşünülmektedir. Bektaşî, cemiyet hayatında cereyan eden olayları tenkit ederken insanlara doğruyu, güzeli öğretmeyi ve düşündürmeyi gaye edinmiştir. Olayları gülünçleştirerek halkı eğlendirmeyi değil, güldürürken öğretmeyi ve eğitmeyi esas almıştır (Yıldırım, 1999). Bu yönüyle Bektaşî fıkraları aslında değerler eğitiminde kullanılacak en önemli kaynaklarımızdandır. Fıkralar Türk cemiyetine mensup bütün insanları, tabakaları temsil ettiğinden (Yıldırım, 1999) Bektaşîlik bugün belli bir zümreden çok herkesi içine alan bir hayat tarzı hâline dönüşmüştür (Özcan, 2004; Yıldırım, 1999).

Bektaşî'nin yaşadığı cemiyette, ahlaki değerlerin değişmesinden doğan bazı huzursuzlukların artışı bile, cemiyetin bir değerler değişimine uğradığı intibanı vermektedir. Bu umumi intiba, fıkraların daha çok Osmanlı Devleti'nin son devirlerinde geçmiş olmasıyla alakalıdır. Bektaşî, cemiyetteki huzursuzluğa ve değerlerin değişmesinden telaşa kapılanlara bazen hak vermekle birlikte, cemiyetin umumi ahlak anlayışından da pek memnun olmadığını ifade eder (Yıldırım, 1999).

3.4 Bilimsellik

Bektaşî fıkralarında bilimin ve zekâyı kullanmanın önemi dile getirilmektedir. İnsanların maddi ve manevi zenginliklerini kullanmaları gerektiği vurgulanmaktadır. Günümüzde de bu değer önemini ve güncelliğini hâlâ korumaktadır. Çağdaş eğitim ve bilim anlayışında da zekânın kullanılmasına büyük önem verilmektedir. Aşağıdaki fıkra, bilimsellik değerine örnek oluşturur.

Fıkra 7: Varlık Harcamakla Belli Olur (Yıldırım, 1999)

Birkaç kişi oturmuşlar, hocalardan birinin aklından, ilminden söz ederek överlermiş. Hocayı iyi bilen Bektaşî babası da orada bulunuyormuş. "Baba efendi, sen bu zatı nasıl bilirsin?" diye sormuşlar. Baba, "evet onun aklı var, zekâsı var, bilgisi var. O bunların hiçbirini harcamamış. Varlık harcamakla belli olur." cevabını vermiş.

3.5 Yardımseverlik

İlbars (1998) Bektaşîlikte insanın, seven ve sevilen bir varlık olduğunu belirtir. İnsanı incitmeme, hoş tutma temel öğretilerden olduğu için Bektaşîlere tarık-i nazenin yani çok ince, çok hassas, sevgili, saygılı insanlar topluluğu dendiğini ifade eder. Ayırım yapmadan insanlara yardım etmek ve yardımsever olmak Bektaşî fıkralarında üzerinde önemle durulan bir değerdir. Aşağıda verilen iki fıkrada da yardım-

severlik değeri; alay, tenkit, uyarı ve kıvrak zekâya dayalı bir iğneleme ile insanlara kazandırılmak istenmektedir.

Fıkra 8: Eskisini Tercih Ederim (Yıldırım, 1999)

Fakir olduğu cihetle pabuçları çok eskimiş, âdeta giyilmez hâle gelmiş olan Bektaşî dervişi bir gün çarşıdan geçiyordu. O sırada bir dükkânın önünde bir zat dervişin ayakkabılarını görünce acıyarak:

-Derviş baba, derviş baba! diye çağırır. Ve ona bir çift ayakkabı satın alıp giydirmekle derviş de memnun olup dua ederek yoluna devam eder. Beş on adım gittikten sonra arkasından birinin:

-Derviş baba, diye çağırıldığını duyar. Dönüp bakar ki kendine ayakkabı almış olan zat olduğunu anlayınca ne emri olduğunu sorar. Bu zat:

-Derviş baba yürürken dikkatli yürüyünüz. Çamurlara basıp ayakkabılarımızı kirletmeyiniz. Çünkü onları size ben aldım, der. Bektaşî:

-Peki erenler, merak etmeyiniz, çamura basmam diyerek karşılık verir.

Biraz daha gittikten sonra yine arkadan bir ses:

-Derviş baba, diye çağırıldığında tekrar döner ve bakar. Yine o zat bu defa da:

-Baba, önünüzde sivri taşlar var, sakın onlara basma, kundura yırtılır. Malum ya onları ben aldım, der. Bu sefer artık canı sıkılmaya başlayan fakir yine sabırla cevap verir:

-Peki efendim, sivri taşlara basmam.

Derviş biraz sonra yine arkadan çağırıldığını işitip döner. Görür ki ayakkabılarını alan kişi kendisine işaret ediyor. Yanına yaklaşarak sorar:

-Bir emriniz mi var?

-Hayır, ancak çok hızlı yürümeyiniz. Pek de çok dolaşmayınız, çünkü kunduralar eskir! Biliyorsunuz ya, onları ben size aldım.

Bunun üzerine derviş duvarın dibine gidip durarak ayaklarından kunduraları çıkarır. Koltuğunun altındaki eskileri giyer. Yenileri o zata uzatarak:

-Teşekkür ederim. Şu kunduralarınızı alınız, ben eskileri bunlara tercih ederim, diyerek süratle oradan ayrılır.

Fıkra 9: Bal Alacak Arıyı Buldun (Yıldırım, 1999)

Birisi Bektaşî babasına gelir. Sıkıntıda olduğunu söyler. Yardım etmesini ister. Yoksul Bektaşî: "Ben yoksulum, bal alacak arıyı buldun." der, savar.

4. Sonuç

Türk insanın mizahi özelliğini yansıtan Bektaşî fıkraları dilden dile anlatılarak günümüze kadar gelmiştir. Zamanla birtakım değişikliklere uğramışsa da ders ve öğüt verme özelliğini asla kaybetmemiştir. Bektaşî fıkraları nüktelerle insanları güldürmekte güldürürken de eğitmekte ve önemli insani değerlerimize vurgu yapmaktadır.

Bektaşî fıkralarında dönemin olumsuzlukları eleştirel bir bakış açısıyla sunulmaktadır. Fıkralarda argo ifadeler yer verilse de bu durum Bektaşî karakterinin hazır cevap, nükteci ve alaycı anlatımla birlikte insanların dikkatini çekmeye yöneliktir. Amaç insanları eğlendirerek düşündürmeye yönelmektir. Nasreddin Hoca fıkralarında değer yargıları ve eğitim konusunda Batur, Sır ve Bek (2012) tarafından yapılan bir çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Hoca'nın fıkralarında amaç sadece güldürmek değil, gülerken düşündürmektir. Bu ince nokta fıkraların değerlendirilmesinde hareket noktasıdır. Hikâyelerindeki alaylı bir söylemin aksine o, nükteli sözleriyle insanların hatalarını fark etmesini ve bu hatalardan ders çıkartmalarını ister. Bununla beraber fıkraların doğru anlaşılıp yorumlanması için sadece Nasreddin Hoca'nın kişiliği, bilgi seviyesi değil, aynı zamanda yaşadığı ve fıkralarda anlatılan olayların geçtiği yer ve kişilerin özellikleri, o çevrenin hayat düzeni, değer yargıları -hoşgörü, alçakgönüllülük, dayanışma, yardımlaşma, doğruluk, dürüstlük, güvenilirlik gibi- da iyi bilinmelidir (Batur, Sır ve Bek, 2012). Bektaşî fıkralarının doğru anlaşılması ve değer eğitiminde kullanılmasında da bu özelliklerin dikkate alınması gerekmektedir.

Bektaşî fıkralarının temel kaynağını oluşturan Alevi-Bektaşî geleneği değerler ve değerler eğitimi üzerine kuruludur. Dolayısıyla, Bektaşî fıkralarının değerler eğitimi ile doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. Örneğin, İlköğretimde değerler eğitimi ve bu değerlerin Alevî-Bektaşî değerleri ile ilişkisine yönelik olarak Taşdemir (2009) tarafından yapılan araştırmada Alevi-Bektaşî değerleri ile ilköğretimde kazandırılmaya çalışılan değerler arasında ilişki olduğu ortaya konmuştur. Taşdemir (2009) tarafından yapılan bu çalışmada ilköğretim programları incelenmiş, aynı zamanda Alevi değerlere bağlı öğretmenlerle anket yapılmış ve değerler öğretiminin ilköğretimde önemli görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Hoşgörü, sevgi, saygı, yardımseverlik, adalet gibi temel insani değerlerin öğretime odaklanan Alevi-Bektaşî

geleneği içerisinde yer alan Bektaşî fıkraları, ilköğretim değerler eğitiminde kaynak olarak kullanılabilir.

Bektaşî fıkralarında genellikle insanların yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlara karşı ilgisiz kalmaları alaycı bir dille anlatılmaktadır. Dürüstlük, adil olma, yardımseverlik, akılcı ve bilimsel olmak, vatanseverlik gibi birçok değer kazandırma amacında olan Bektaşî fıkralarının eğitici yönü ağır basmaktadır. Bektaşî, sosyal hayattaki olayları tenkit ederken insanlara doğruyu, güzeli öğretmeyi ve düşündürmeyi gaye edinmektedir.

Kaynakça

- AKBAŞ, O. (2008). Sosyal bilgilerde değerler ve öğretimi, (Ed. A.Öcal ve B.Tay) *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi*, Ankara: Pegem Akademi.
- AKSOY, B., KARATEKİN, K., KUŞ, Z., & SÖNMEZ, Ö. F. (2010). Sosyal bilgiler öğretiminde karikatür kullanımının öğrencilerin akademik başarısına etkisi. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 5 (4): 1483-1497.
- AKTEPE, V., & YEL, S. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin değer yargılarının betimlenmesi: Kırşehir ili örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3): 607-622.
- AVADALLAH, A. M., & UYLAŞ, S. (2010). Fıkra türünün Arap ve Türk edebiyatlarındaki yeri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 42: 147-174.
- AYDIN, İ. S. (2006). *Türkçe derslerinde mizah kullanımının öğrenci tutum ve başarısına etkisi (İzmir ilköğretim 8. sınıf örneğinde)*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- BATUR, Z., SIR, A. N., & BEK, H. (2012). Nasreddin hoca fıkralarında değer yargıları ve eğitim. *Electronic Turkish Studies*, 7(3): 583-596.
- BAYKARA, T. (1996). *Tarih araştırma ve yazma metodu*, İzmir: İrfan Kültür ve Eğitim Merkezi Yayınları.
- BİTİK, B.Ö. (2007). Fıkra türünde kirlenmeye müdahale ve idealleştirilen fıkra tipinde ara-sözlerin izi: Temelli fıkralar. *Milli Folklor*, 75: 66-71.
- BORATAV, P.N. (1969). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul.
- BULUT, M. (2013). Türkçe eğitimi ve öğretiminde dil ve kültür aktarımı aracı olarak atasözleri ve deyimlerin önemi. *Electronic Turkish Studies*, 8(13): 559-575.
- DURMAZ, B. (2007). *Yapılandırıcı fen öğretiminde kavram karikatürlerinin öğrencilerin başarısı ve duyuşsal özelliklerine etkisi (Muğla ili merkez ilçe örneği)*. Muğla: Muğla Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- DURUALP, E. (2006). *İlköğretimde sosyal bilgiler öğretiminde karikatür kullanımı*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- GÖNEN, S. (2004). *Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'nun fıkra ile ilgili çalışmalarının bibliyografyası, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12: 217-230.
- GÜLÇİÇEK, A.D. (2003). Hacı Bektaş Veli'nin yaşam felsefesi, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 22: 267-279.

- GÜNGÖR, E. (1993). *Değerler psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları.
- HALSTEAD, J. M., & TAYLOR, M. J. (2000). Learning and teaching about values: A review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2): 169-202.
- İLBARS, Z. (1998). Bektaşilikte insan kavramı üzerine. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 5. <http://www.hbvdergisi.gazi.edu.tr/> Erişim Tarihi: 21.10.2014.
- KARA, R. (2007). Tercanlı fıkrâ tipi Hanım Osman. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2). <http://eefdergi.erkincan.edu.tr/> Erişim Tarihi: 22.10.2014.
- KARATAY, H. (2007). Dil edinimi ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3): 463-477.
- MARTIN, R. A., PUHLIK-DORIS, P., LARSEN, G., GREY, J. & WEIR, K. (2003). Individual differences in uses of humor and their relation to psychological well-being: development of the humor styles questionnaire. *Journal of Research in Personality*, 37(1), 48-75.
- MİNDİVANLI, E., KÜÇÜK, B., & AKTAŞ, E. (2012). Sosyal bilgiler dersinde değerlerin aktarımında atasözleri ve deyimlerin kullanımı. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(3): 86-94.
- MORREALL, J. (1997). *Gülmeyi ciddiye almak*. (Çev. Kubilay Aysever, Şenay Soyer). İstanbul: İris Yayınları.
- OKUR, A. (2012). Hacı Bektaş Velî ve ilgili kavramların tanınabilirlik/algısı üzerine bir araştırma ve öğretim programlarındaki (MEB) durumu. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 64: 199-218.
- ORUÇ, Ş. (2010). Sosyal bilgiler öğretiminde mizah kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve tutumlarına etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3: 56-73.
- ÖZCAN, H. (2004). *Bektâşi fıkralarında argo*, Gazi Eğitim ve Kültür Vakfı Yayını (Abdurrahman GÜZEL'e Armağan), 1 (1): 549-558.
- ÖZCAN, H. (2008). Halk edebiyatı metinlerinden çocuk edebiyatına kaynak olması ve örnekleme olarak Dede Korkut Hikâyeleri. *Turkish Studies*, 3(2): 582-603. <http://turkish-studies.net/> Erişim Tarihi: 22.10.2014.
- ÖZDEMİR, N. (2010). Mizah, eleştirel düşünce ve bilgelik: Nasreddin Hoca. *Millî Folklor*, 87: 27-40.
- POWELL, J.P., & ANDRESEN, L.W. (1985). Humour and teaching in higher education. *Studies in Higher Education*, 10 (1): 79-90.
- RECEPOĞLU, E. (2008). Okul müdürlerinin mizah yeteneğinin öğretmenlerin iş doyumlarına etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 33 (150): 74-86.
- ROKEACH, M. (1973). *The nature of human values*, New York: The Free Press.
- SAVAŞ, S. (2014). İlköğretim 7. sınıf Türkçe derslerinde mizah kullanımının derse yönelik öğrenci tutumuna etkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(1): 73-88.
- SCHWARTZ, S. (1996). Values priorities and behavior: Applying a theory of integrated values systems, C. Seligman etc. (Eds) *Psychology of Value: Ontario Symposium (pp 1-24)*, Volume:8, Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey: Inc.Publishers

- SÖNMEZ, Ö.F. (2014). Atasözlerinin sosyal bilgiler programındaki değerler açısından incelenmesi. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 6(2): 101-115.
- TAŞDEMİR, M. (2009). İlköğretimde değerler eğitimi ve bu değerlerin Alevî-Bektaşî değerleri ile ilişkiliği. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 51: 295-326.
- TÜRK DİL KURUMU. *Güncel Türkçe sözlük*. <http://www.tdk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 22.10.2014.
- YİĞİTTİR, S. (2014). Türk destanlarının değer odaklı analizi. *Turkish Studies*, 9(5): 2125-2140. <http://turkishstudies.net/> Erişim Tarihi: 18.10.2014.
- YILDIRIM, D. (1998). Fıkra türü, *Türk bitiği: Araştırma/inceleme yazıları*. Ankara: Akçağ Yayınları, s. 221-231.
- YILDIRIM, D. (1999). Türk edebiyatında Bektaşî fıkraları. Ankara: Akçağ Yayınları.
- YILDIRIM, A., & ŞİMŞEK, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin yayıncılık.